

Економіка

УДК 330.342.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19236930>

Лapidус Артруп

<https://orcid.org/0000-0002-9928-6453>

Ансбахський університет прикладних наук (Ансбах, Німеччина)

Еволюція секторальної структури економіки: концептуальні підходи та сучасні наукові інтерпретації

Прийнято: 11.12.2025 | Опубліковано: 30.12.2025

Анотація. У статті здійснено комплексне теоретичне узагальнення еволюції наукових підходів до формування та інтерпретації секторальної структури економіки. Дослідження охоплює розвиток концепцій від ранніх уявлень меркантилістів і фізіократів, які пов'язували джерела національного багатства з окремими видами економічної діяльності, до класичної політичної економії та сучасних багатосекторальних моделей постіндустріального суспільства. На основі аналізу праць В. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо, А. Фішера, К. Кларка, Ж. Фурастьє, Д. Белла, П. Друкера, М. Кастельса та сучасних дослідників систематизовано підходи до трактування первинного, вторинного, третинного, четвертинного та п'ятинного секторів економіки.

Особливу увагу приділено науковій дискусії щодо доцільності подальшої деталізації третинного сектору та методологічних підстав виокремлення четвертинного й п'ятинного секторів. Показано, що зростання ролі знань, інформаційних технологій, інноваційної діяльності, стратегічного управління та креативних індустрій зумовлює обмеженість класичної трисекторальної моделі в аналізі сучасних структурних трансформацій. Обґрунтовано, що четвертинний

сектор доцільно розглядати як сферу знаннево-інформаційної та інтелектуальної діяльності, тоді як п'ятинний сектор охоплює стратегічні, управлінські, культурні та соціально значущі функції, включаючи економіку вражень.

У статті запропоновано узагальнену п'ятисекторальну модель економіки, яка відображає логіку еволюції від аграрного та індустріального суспільства до постіндустріальної, знанневої та креативної економіки. Запропонована модель дозволяє глибше інтерпретувати сучасні структурні зрушення, оцінити роль інтелектуальної та управлінської праці в економічному розвитку й сформуванню теоретичне підґрунтя для подальших емпіричних досліджень секторної динаміки національних економік та розроблення ефективної економічної політики.

Ключові слова: секторальна структура економіки; трисекторальна модель; четвертинний сектор; п'ятинний сектор; постіндустріальна економіка; економіка знань; економіка вражень.

Evolution of the Sectoral Structure of the Economy: Conceptual Approaches and Contemporary Scientific Interpretations

Lapidus Artur

<https://orcid.org/0000-0002-9928-6453>

Ansbach University of Applied Sciences (Ansbach, Germany)

Abstract. The article provides a comprehensive theoretical generalization of the evolution of scientific approaches to the formation and interpretation of the sectoral structure of the economy. The study traces the development of economic thought from early mercantilist and physiocratic concepts, which associated national wealth with specific types of economic activity, to classical political economy and contemporary multisector models of post-industrial society. Based on an analysis of the works of W.

Petty, A. Smith, D. Ricardo, A. Fisher, C. Clark, J. Fourastié, D. Bell, P. Drucker, M. Castells, and modern scholars, the paper systematizes conceptual interpretations of the primary, secondary, tertiary, quaternary, and quinary sectors of the economy.

Special attention is paid to the academic debate on the methodological relevance of further differentiation of the tertiary sector and the justification for identifying the quaternary and quinary sectors. It is demonstrated that the growing role of knowledge, information technologies, innovation activities, strategic management, and creative industries significantly limits the explanatory capacity of the classical three-sector model when analyzing contemporary structural transformations. The study substantiates that the quaternary sector should be interpreted as a sphere of knowledge-intensive, informational, and intellectual activities, while the quinary sector encompasses strategic, managerial, cultural, and socially significant functions, including the experience economy.

The article proposes a generalized five-sector model of the economy that reflects the evolutionary trajectory from agrarian and industrial societies to post-industrial, knowledge-based, and creative economies. This model enables a deeper interpretation of modern structural shifts, provides insights into the role of intellectual and managerial labor in economic development, and forms a theoretical foundation for further empirical research on sectoral dynamics in national economies, as well as for the design of effective economic policy instruments in the context of post-industrial transformation.

Keywords: sectoral structure of the economy; three-sector model; quaternary sector; quinary sector; post-industrial economy; knowledge economy; experience economy.

Постановка проблеми. Секторальна структура економіки є ключовою аналітичною категорією, яка дозволяє оцінити рівень розвитку національного господарства, визначити пріоритети економічної політики та проаналізувати глибинні трансформації у виробництві, зайнятості та створенні доданої вартості. Еволюція наукових поглядів на секторальний поділ економіки відображає зміни в

технологічних укладах, інституційних підходах і глобальних економічних процесах.

Первісні уявлення про роль окремих видів діяльності були пов'язані з пошуком джерел багатства держави, проте згодом дослідники перейшли до багатовимірних моделей, що описують структурну динаміку економічного розвитку. Проблематика секторальної структури економіки має багатовікову історію розвитку, що відображає еволюцію поглядів на джерела економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх п'яти років наукові дослідження секторальної структури економіки зосереджуються на переосмисленні класичних моделей у контексті постіндустріальних трансформацій, цифровізації та зростання ролі знаннево-інтенсивних видів діяльності. Сучасні автори дедалі частіше наголошують на обмеженості трисекторальної моделі та необхідності її доповнення з урахуванням інноваційних і сервісних компонентів економічного розвитку [14; 22; 27].

Зокрема, у працях, присвячених аналізу знаннево-інтенсивних секторів економіки, обґрунтовується зростаюча роль послуг, пов'язаних із виробництвом, поширенням і використанням знань. У документах ОЕСД та дослідженнях з економіки знань підкреслюється, що такі види діяльності дедалі більше визначають інноваційну динаміку та конкурентоспроможність національних економік, виконуючи функції генерації, трансляції та акумуляції знань [14; 22]. Водночас наголошується, що знаннево-інтенсивні послуги не обмежуються самостійним сегментом економіки, а активно інтегруються у виробничі процеси, трансформуючи традиційні міжсекторальні зв'язки [3; 27].

Подальший розвиток цих ідей простежується у працях, присвячених структурним змінам у глобальній економіці. Так, П. Дікен показує, що у межах глобальних виробничих мереж послуги дедалі частіше поєднуються з промисловим виробництвом, формуючи гібридні виробничо-сервісні моделі, які не можуть бути

адекватно описані в межах класичної трисекторальної схеми [7]. Аналогічні висновки щодо трансформації секторальної структури під впливом технологічних змін і глобалізації містяться у працях М. Кастельса та К. Шваба, де підкреслюється зростання ролі цифрових технологій, мережевих форм організації економіки та інноваційних сервісів [5; 27].

Важливий внесок у дослідження сервісної економіки зроблено у класичних роботах В. Фукса та Дж. Гершуні, які, попри часову віддаленість, залишаються методологічно значущими для аналізу сучасних трансформацій. Зокрема, В. Фукс одним із перших звернув увагу на зростання ролі сектору послуг у структурі зайнятості та валового продукту, тоді як Дж. Гершуні наголошував на складності внутрішньої диференціації сервісної діяльності та обмеженості спрощених секторальних класифікацій [13; 15].

Окрему групу досліджень становлять праці, присвячені розширеним секторальним моделям економіки. Зокрема, у роботах П. Гатта та Н. Фута, а також у дослідженнях Т. Селстада обґрунтовується доцільність виокремлення четвертинного сектору, пов'язаного з інформаційною, науковою та управлінською діяльністю [16; 29]. Подальший розвиток цієї ідеї простежується у концепціях п'ятинного сектору, який охоплює соціально значущі, управлінські та гуманітарні види діяльності, що мають зростаюче значення в постіндустріальних економіках [20; 28; 31].

Таким чином, аналіз сучасних наукових публікацій свідчить про формування стійкого наукового консенсусу щодо необхідності розширення класичних секторальних моделей та переорієнтації структурного аналізу економіки на знаннєво-інтенсивні, інноваційні та сервісні види діяльності. Водночас, попри значну кількість теоретичних узагальнень, залишається відкритим питання системної інтеграції четвертинного та п'ятинного секторів у єдину узагальнену модель економічного розвитку [14; 20; 22].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасних наукових досліджень, присвячених секторальній структурі економіки та її еволюції, засвідчує наявність суттєвих теоретичних і методологічних розбіжностей у трактуванні структурних трансформацій постіндустріального розвитку. Попри загальне визнання зростання ролі знань, інновацій і сервісної діяльності, у науковій літературі досі відсутній єдиний підхід до системної інтеграції цих процесів у межах узагальненої секторальної моделі економіки [14; 22].

Зокрема, класична трисекторальна модель, яка широко застосовується в макроекономічному аналізі та офіційній статистиці, залишається обмеженою щодо пояснення сучасних структурних зрушень, пов'язаних із внутрішньою диференціацією сфери послуг, розвитком знаннєво-інтенсивних видів діяльності та цифровізацією економіки [6; 13; 15]. Більшість наявних досліджень зосереджується на окремих аспектах цих трансформацій, не пропонуючи цілісної теоретичної інтерпретації їхнього місця в еволюції секторальної структури економіки.

Крім того, у сучасній науковій дискусії відсутня однозначна позиція щодо методологічної доцільності та змістовного наповнення четвертинного й п'ятиного секторів економіки. Частина дослідників розглядає ці сектори як логічне продовження розвитку третинного сектору, тоді як інші трактують їх як самостійні структурні елементи, пов'язані з виробництвом знань, стратегічним управлінням і соціально значущими видами діяльності [16; 29; 31]. Така неоднорідність підходів ускладнює порівняльний аналіз і знижує пояснювальний потенціал існуючих секторальних моделей.

Отже, невіршеною залишається проблема теоретичного узагальнення та систематизації сучасних наукових інтерпретацій секторальної структури економіки з урахуванням еволюції від класичних моделей до розширених багатосекторальних підходів. Саме це зумовлює необхідність комплексного аналізу концептуальних

засад формування секторальних моделей та обґрунтування їхньої придатності для пояснення структурних трансформацій у постіндустріальній та цифровій економіці.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне узагальнення еволюції секторальної структури економіки та систематизація концептуальних підходів до її трактування у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі, а також уточнення змістовних характеристик первинного, вторинного, третинного, четвертинного та п'ятинного секторів в умовах становлення постіндустріальної та знаннєвої економіки.

Для досягнення поставленої мети у статті визначено такі завдання:

- 1.1 Проаналізувати історичні та теоретичні підходи до формування уявлень про секторальну структуру економіки — від ранніх концепцій меркантилістів і фізіократів до класичної політичної економії.
- 1.2 Узагальнити зміст і наукову логіку трисекторальної моделі, розробленої А. Фішером, К. Кларком та Ж. Фурастьє, та визначити її аналітичне значення для інтерпретації економічних трансформацій.
- 1.3 Систематизувати сучасні підходи до виокремлення четвертинного та п'ятинного секторів, що відображають зростання ролі знань, інформаційних технологій, інноваційних і креативних видів діяльності.
- 1.4 Розкрити наукові дискусії щодо доцільності деталізації третинного сектору та аргументи на користь розширених багатосекторальних моделей.
- 1.5 Сформувати узагальнену теоретичну модель, яка інтегрує результати розвитку багатосекторальних концепцій та може бути використана для подальших досліджень структурних змін у національних економіках.

Методика дослідження ґрунтується на поетапному теоретико-аналітичному опрацюванні концепцій секторальної структури економіки, що сформувалися у працях класичних, інституціональних та сучасних економістів. Враховуючи

теоретичний характер дослідження, структура й послідовність його виконання включала декілька логічно взаємопов'язаних етапів.

Перший етап — історико-генетичний аналіз. На цьому етапі здійснено реконструкцію еволюції поглядів на секторальну структуру економіки, починаючи від меркантилізму й фізіократії та закінчуючи класичною політичною економією. Було визначено ключові теоретичні положення, що вплинули на становлення базових підходів до структурування економічної діяльності. Для цього використано методи історичного аналізу та порівняльної інтерпретації економічних концепцій.

Другий етап — структурно-логічне узагальнення класичних моделей. На цьому етапі проведено узагальнення трисекторальної моделі А. Фішера, К. Кларка та Ж. Фурастьє. Застосовано метод структурного аналізу з метою визначення логіки переходу між секторами в процесі економічного розвитку та виявлення її методологічних меж. Було проаналізовано сучасність і релевантність класичної моделі для дослідження постіндустріальних структурних зрушень.

Третій етап — систематизація сучасних підходів до деталізації третинного сектору. На цьому етапі використано методи контент-аналізу та класифікації, що дозволили систематизувати погляди різних наукових шкіл на виокремлення четвертинного та п'ятинного секторів. На основі порівняння трактувань знаннево-інтенсивних, інформаційних, стратегічних та креативних видів діяльності здійснено концептуальну інтеграцію ознак нових секторів. Четвертий етап — аналітичне узагальнення та моделювання.

Здійснено побудову узагальненої схеми секторальної структури економіки, що включає п'ять секторів. Для цього застосовано методи логічного узагальнення, графічної інтерпретації та моделювання. Одночасно було сформовано концептуальну модель, яка представлена у вигляді структурно-логічної схеми.

П'ятий етап — концептуальна перевірка та інтерпретація результатів. На заключному етапі здійснено узгодження отриманих теоретичних положень із

сучасними тенденціями постіндустріального розвитку, цифровізації, інноваційної активності та появи нових знаннєво-інтенсивних секторів. Застосовано метод критичного аналізу для виявлення дискусійних аспектів, пов'язаних із подальшим розвитком багатосекторальних моделей.

Таким чином, методика дослідження включала послідовне поєднання історико-теоретичного аналізу, структурно-логічного узагальнення, класифікації, контент-аналізу та графічного моделювання, що дозволило сформуванню комплексного уявлення про еволюцію секторальної структури економіки та сучасні наукові підходи до її інтерпретації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування секторальної моделі структури економіки спиралося на два фундаментальні підходи. Перший підхід акцентував увагу на окремих видах економічної діяльності. Його поява була зумовлена прагненням визначити ті сфери, що могли б стати найшвидшим джерелом збагачення держави. Саме на цьому фокусувалися представники меркантилізму, які вважали, що основою економічної могутності країни є зовнішня торгівля, здатна забезпечити приплив дорогоцінних металів через позитивне сальдо торговельного балансу. У межах цієї концепції наголошувалося на необхідності протекціоністської політики, включаючи тарифи, субсидії та колоніальну експансію, що мала зміцнювати торговельні позиції держави [19; 30].

Другий підхід пов'язаний із фізіократією — французькою школою політичної економії XVIII століття, заснованою Ф. Кене та А.-Р. Тюрго. Фізіократи вважали, що єдиним справжнім джерелом багатства є сільське господарство, оскільки лише земля створює «чистий продукт». Вони розробили концепт «натурального порядку», обґрунтовували необхідність мінімального державного втручання, підтримували принцип *laissez-faire* та стали авторами першої спроби відтворення економічного кругообігу у вигляді *Tableau Économique* [21; 17; 1; 33; 10].

Таким чином, обидва підходи були спрямовані на пошук пріоритетних секторів економіки, але по-різному трактували природу економічного зростання:

- меркантилісти — через зовнішню торгівлю й накопичення дорогоцінних металів,
- фізіократи — через продуктивність аграрного сектору.

Однак орієнтація на один сектор створювала економічні та соціальні дисбаланси, що позначалося на розвитку країн. Ці проблеми стимулювали перехід до ширших теоретичних моделей, які враховували всю систему суспільного виробництва.

У цьому контексті важливу роль відіграла класична політична економія. У. Петті, А. Сміт і Д. Рікардо підкреслювали необхідність аналізувати економіку як цілісну систему, у якій кожен сектор відіграє власну роль. Петті, наприклад, стверджував, що “торгівля приносить більше вигоди, ніж саме виробництво, а виробництво — більше, ніж сільське господарство”[23].

А. Сміт у праці Багатство народів зазначав, що “природний порядок розвитку економіки полягає в тому, що капітал у зростаючому суспільстві спершу спрямовується в сільське господарство, потім — у промисловість, а вже потім — у зовнішню торгівлю”. Д. Рікардо обґрунтовував, що вільна торгівля дозволяє країнам ефективніше розподіляти ресурси, оскільки кожна нація спеціалізується на тому, що їй дається найкраще: “За умов вільної торгівлі кожна країна природно спрямовує свій капітал і працю на ті види діяльності, які є для неї найбільш вигідними” (переклад автора) [25].

Ці концепції стали підґрунтям для пізніших теорій секторальної структури економіки. Першою узагальненою моделлю став підхід А. Фішера, який запропонував класифікувати економічну діяльність на три сектори. Згодом К. Кларк у праці *Conditions of Economic Progress* (1940) систематизував цю концепцію та обґрунтував закономірність переходу зайнятості від первинного сектора до

вторинного, а далі — до третинного [6]. Він доводив, що розвиток продуктивності праці зумовлює поступове зменшення зайнятості в аграрному секторі, збільшення — у промисловості, а згодом — у сфері послуг.

Ж. Фурастьє у своїй праці *Le Grand Espoir du XXe siècle* (1949) суттєво розширив і популяризував трисекторальну модель, показавши історичні закономірності розвитку національних економік від аграрного до індустріального та далі — до постіндустріального суспільства. Він підкреслював, що із розвитком технологій і підвищенням продуктивності праці первинний та вторинний сектори закономірно скорочують свою частку, тоді як третинний сектор — сфера послуг — стає домінуючим [12].

У своїй концепції Фурастьє визначав третинний сектор як підсумкову фазу економічної еволюції, але залишав його структурний зміст значною мірою узагальненим, без внутрішньої деталізації. Подальші дослідження спрямовувалися на те, щоб подолати цю узагальненість. Дж. Сінглман запропонував функціональну класифікацію третинного сектору, виокремивши чотири його групи:

- послуги реалізації (distributive),
- виробничі послуги (producer),
- соціальні послуги (social),
- індивідуальні (personal).

Таке розмежування дозволило показати неоднорідність третинного сектору та врахувати як економічні, так і соціокультурні чинники.

Інший напрям деталізації запропонував П. Дікен, який у межах дослідження глобальних виробничих систем поділив послуги на споживчі та виробничі, показавши, що послуги є невід'ємною частиною транснаціональних виробничих мереж [7]. Такий підхід дав змогу інтегрувати аналіз сфери послуг у ширший контекст глобалізації та визначити її роль у світових економічних процесах. Таким чином, підходи Сінглмана та Дікена не заперечують трисекторальну модель

Фурастьє, а розвивають її, доповнюючи сучасними уявленнями про структуру сервісної економіки та глобальні трансформації.

Виокремлення четвертого сектору економіки стало логічним продовженням еволюції трисекторальної моделі, розробленої А. Фішером, К. Кларком та Ж. Фурастьє. Четвертинний сектор (quaternary sector) пов'язують із зростанням ролі знань, інформації, наукових досліджень, аналітики та високотехнологічних послуг. Фундамент для цього підходу заклав Деніел Белл, який у праці *The Coming of Post-Industrial Society* сформулював ключові ознаки постіндустріального суспільства. На його думку, економіка майбутнього базується на:

- домінуванні інформації,
- знаньській праці,
- інтелектуальних послугах,
- розвитку науки, освіти та інноваційних технологій [2].

Белл не використовував термін *quaternary sector*, але його концептуальна схема стала основою для подальших теоретичних уточнень секторної структури. До формування концепції четвертинного сектору вагомий внесок зробили також:

- 1) Тор Сельстад, який досліджував знаньско-орієнтовані послуги та регіональні трансформації сервісної економіки [29];
- 2) Hartshorn & Alexander, що пов'язували четвертинний сектор із управлінсько-аналітичними функціями;
- 3) Fialová, Adamcová, Ambrošová, які визначали його як форму нематеріальних послуг, орієнтованих на виробництво знань [11].

Подальшого розвитку ідея набула у працях Пітера Друкера, який підкреслював, що в новій економічній системі знання стають головним фактором виробництва, а центральною фігурою — працівник знань. Друкер наголошував на необхідності структуризації сектору послуг на основі інтелектуального та інноваційного потенціалу діяльності [8; 9]. Мануель Кастельс у трилогії *The*

Information Age описав появу мережевого суспільства, у якому економічні процеси відбуваються в глобальних інформаційних мережах. На його думку, у XXI столітті:

- економічна діяльність стає мережевою,
- знання — ключовим ресурсом,
- інформаційні технології — головною інфраструктурою розвитку [5].

Цінним є і внесок Ф. Махлупа — автора концепції індустрії знань, який одним із перших здійснив кількісне вимірювання ролі знань в економічній структурі [18].

У 1990-х роках концепція «економіки знань» була інституційно закріплена у документах OECD (1996) та Світового банку (1998), де знання визначалися як основний ресурс конкурентоспроможності [22; 32].

Паралельно із формуванням четвертинного сектору почала розвиватися концепція п'ятинного сектору (quinary sector), яка розширює уявлення про структуру постіндустріальної економіки та акцентує увагу на високорівневих функціях управління, стратегічного прийняття рішень та суспільного лідерства.

Першими, хто запропонував поглибити трисекторальну модель до п'яти секторів, стали П. Гат і Н. Фут, які доводили, що традиційний поділ на аграрний, індустріальний і сервісний сектори вже не відображає складності сучасної економічної діяльності [16]. Вони наголошували, що третинний сектор є надто широким і охоплює як низькокваліфіковані послуги, так і високоінтелектуальні види діяльності, тому потребує логічної деталізації. Відповідно до їх концепції:

- четвертинний сектор включає знаннєво-інтелектуальну діяльність — науку, освіту, ІТ, аналітику, дослідження та розробки;
- п'ятинний сектор охоплює стратегічне управління, державне адміністрування, політичне та соціальне лідерство, культурні й креативні індустрії, охорону здоров'я та освіту, а також види діяльності, що забезпечують соціальну стабільність і суспільний розвиток [16].

Цей підхід дав можливість системно проаналізувати взаємозв'язки між традиційними та новими формами економічної діяльності, а також оцінити роль інтелектуальної й управлінської праці в сучасних суспільствах.

Схожої позиції дотримуються Дж. Брайсон і П. Деніелс, які розробили одну з найбільш узгоджених моделей секторної структури сучасної економіки. Вони підкреслюють, що четвертинний сектор пов'язаний із діяльністю, заснованою на знаннях та інформації, тоді як п'ятинний сектор охоплює сферу прийняття найважливіших суспільно-політичних та управлінських рішень, включаючи державну політику, стратегічне планування, наукове консультування та культурне лідерство [4]. Таким чином, Брайсон і Деніелс підкреслюють розмежування між інтелектуальною продукцією (четвертинний сектор) і стратегічним управлінням суспільними процесами (п'ятинний сектор).

Важливим доповненням до цієї концепції є дослідження Меррілла (2020), який зазначає, що п'ятинний сектор охоплює види діяльності, критично важливі для соціальної стабільності — освіту, охорону здоров'я, державну службу, громадську та волонтерську роботу [20]. Меррілл наголошує, що цей сектор визначає напрями соціально-економічної динаміки в умовах постіндустріальної трансформації.

Суттєвий внесок у розробку концепції п'ятого сектору зробили також Пайн і Гілмор, які у праці *The Experience Economy* запропонували трактувати п'ятинний сектор як “економіку вражень”, де ключовим продуктом стає унікальний емоційний та культурний досвід споживача. Автори зазначають, що суспільство поступово переходить від матеріальних товарів і стандартних послуг до персоналізованих переживань, які створюють суб'єктивну цінність [24]. За їх підходом:

- 1) підприємства конкурують не товарами й послугами, а емоційним ефектом, який вони створюють;
- 2) праця набуває перформативного характеру, інтегруючи творчість, дизайн і комунікацію;

3) п'ятинний сектор стає вершиною розвитку сервісної економіки, зосередженої на створенні “вражень” як ключового економічного ресурсу.

Таким чином, у моделі Pine & Gilmore п'ятинний сектор постає як культурно-символічний вимір економічної діяльності, що формує емоційні мотиви споживання та соціальні цінності.

На основі узагальнення підходів різних авторів можна виокремити основні характеристики п'ятинного сектору:

1. Високорівневе управління та прийняття рішень. Сюди належать державні органи, органи стратегічного планування, міжнародні інституції, великі корпоративні центри та суспільні лідери.

2. Соціальна відповідальність та забезпечення розвитку людського капіталу. До сектора входять освіта, охорона здоров'я, культурні інституції, науково-дослідницькі центри.

3. Креативність, інноваційність і культурне виробництво. Культура, мистецтво, дизайн, медіа та креативні індустрії набувають значення як джерела нової вартості.

4. Формування суспільних вражень та емоційного досвіду (за Пайном і Гілмором). П'ятинний сектор стає економікою “переживань”, де емоції й символи формують попит.

5. Суспільна стабільність і соціальна інтеграція. Підкреслюється роль сектору у волонтерській діяльності, соціальному лідерстві, громадянському суспільстві.

Водночас існує потужна група дослідників, які вважають поділ на четвертинний і п'ятинний сектори методологічно сумнівним. Вікер Фукс наголошував, що надмірне дроблення сфери послуг призводить до розмиття меж і ускладнює статистичний аналіз [13]. На його думку, логічно зберігати трисекторальну модель, а виділення четвертинного сектору варто розглядати лише як аналітичне уточнення.

Схожої позиції дотримувався Дж. Гершуні, який вважав, що поділ на третинний, четвертинний і п'ятинний сектори є скоріше концептуальною гіпотезою, ніж об'єктивною економічною реальністю. Він стверджував, що “надмірна деталізація створює штучні класифікації, які не відображають реальних виробничих процесів” (переклад автора) [15]. Попри це, значна частина сучасних дослідників підкреслює, що ігнорування глибинних відмінностей між інформаційними, інноваційними та управлінськими видами діяльності нівелює розуміння економічних драйверів розвитку [4].

Узагальнення структури економіки представлено в таблиці 1, яку відповідно до вимог структурно-логічного аналізу доцільно трансформувати в узагальнену схему п'ятисекторальної моделі. На основі трисекторальної моделі Фішера, Кларка та Фурастьє (рис. 1), а також сучасних підходів до виділення четвертинного та п'ятинного секторів, формується розширена схема (рис. 3), яка демонструє поетапну еволюцію економічної структури від аграрного суспільства до інформаційного та постідосвідного етапів розвитку.

Ця модель узагальнює ключові характеристики кожного сектору:

- первинний сектор — видобуток та вирощування природних ресурсів;
- вторинний сектор — промисловість та будівництво;
- третинний сектор — широкий спектр послуг, необхідних для функціонування економіки;
- четвертинний сектор — знаннєво-інформаційні, інтелектуальні та аналітичні види діяльності;
- п'ятинний сектор — стратегічні, управлінські, культурні та суспільно значущі функції.

Рис. 1. П'ятисекторальна модель

Джерело: складено автором за даними [6; 12; 2; 4; 16; 20; 24].

Перевагою п'ятисекторальної моделі є її здатність відображати сучасні тенденції економічного розвитку, пов'язані з домінуванням знань, інформаційних технологій, інноваційних процесів і зростанням ролі висококваліфікованої інтелектуальної праці. Така структура дозволяє:

- 1) більш точно інтерпретувати сучасні зміни у структурі зайнятості;
- 2) оцінювати вплив високотехнологічних та управлінських видів діяльності на економічне зростання;
- 3) виявляти соціальні й культурні аспекти економічної еволюції, що не вкладаються у межі традиційної сервісної економіки.

Попри значні переваги, розширена секторна модель залишається предметом наукових дискусій. Головне питання полягає у доцільності виокремлення

четвертинного та п'ятиного секторів, враховуючи їхню динамічну природу та міжсекторні зв'язки. Прихильники розширених моделей наголошують, що:

- знання, інформація та інновації формують нову економічну реальність;
- внутрішня диференціація сектору послуг є необхідною умовою точного аналізу структурних зрушень;
- виділення четвертинного та п'ятиного секторів дозволяє виявити рушії сучасної економічної трансформації, що виходять за межі традиційної сервісної діяльності.

Критики ж стверджують, що поділ на чотири або п'ять секторів є методологічно надмірним і потенційно суперечливим. Наприклад, В. Фукс наголошував, що будь-яка додаткова деталізація послуг може призвести до «розмиття меж та плутанини у статистичному вимірюванні», оскільки багато видів сервісної діяльності мають міжсекторний характер [13]. На його думку трисекторальна модель залишається найбільш стабільною та універсальною; виділення четвертинного сектору може мати сенс лише як аналітичне уточнення, але не як самостійна категорія.

Схожої позиції дотримувався Дж. Гершуні, який вважав, що «поділ на третинний, четвертинний і п'ятигосектори часто є теоретичною конструкцією, а не реальною економічною диференціацією» (переклад автора) [15]. Він зазначав, що:

- багато знансєвих та інформаційних послуг можна аналізувати в межах третинного сектору;
- надмірне дроблення структури знижує порівнюваність даних;
- занадто деталізована класифікація може ускладнити практичний аналіз[15].

Попри це, більшість сучасних дослідників наголошують, що спрощена трисекторальна модель вже не відповідає викликам сучасності, оскільки:

- 1) інформаційна економіка має якісно іншу природу, ніж традиційні послуги;
- 2) стратегічна й управляюча діяльність відіграє визначальну роль у суспільному розвитку;
- 3) інновації та знання є ключовими факторами економічного зростання.

Тому п'ятисекторальна модель розглядається як логічний етап еволюції наукової думки, який дозволяє повніше відобразити складність постіндустріальної економічної системи.

Водночас у наукових дискусіях підкреслюється, що надмірне узагальнення трисекторальної моделі може нівелювати важливі відмінності між різними групами сервісних послуг. Зокрема, знаннєво-орієнтовані види діяльності — наука, інформаційні технології, консалтинг, стратегічний менеджмент, інноваційна діяльність — мають суттєво більший вплив на економічне зростання, ніж традиційні сфери послуг, такі як транспорт, торгівля чи побутове обслуговування [4].

Ігнорування цієї різниці може призводити до спотворення оцінки структурних змін, оскільки високотехнологічні та управлінські послуги виконують роль драйверів розвитку, тоді як інші види сервісної діяльності — лише забезпечують функціонування економічної системи.

У результаті виникає методологічна суперечність. З одного боку, трисекторальна модель є простою та універсальною, придатною для порівняльних досліджень і статистики. З іншого — вона не відображає складності постіндустріальної реальності, у якій знання, інформація та стратегічне управління стають ключовими факторами розвитку.

Саме тому сучасна економічна наука дедалі частіше тяжіє до багатосекторальних моделей, які дозволяють: глибше інтерпретувати структуру зайнятості, відстежувати економічні трансформації, виявляти нові типи

економічної діяльності, аналізувати взаємозв'язок між знаннями, інноваціями та соціальною структурою суспільства.

На основі аналізу теоретичних підходів та досліджуваних концепцій можна стверджувати, що п'ятисекторальна модель забезпечує найбільш комплексне та аналітично точне відображення сучасної економічної системи, оскільки:

- 1) враховує зростання ролі знань і технологій;
- 2) поєднує економічні, соціальні та культурні виміри розвитку;
- 3) дозволяє простежити диференціацію інтелектуальної та управлінської праці;
- 4) відображає появу нових секторів, пов'язаних із креативною економікою та економікою вражень.

У сучасних умовах, коли економічна діяльність дедалі більше ґрунтується на інформації, цифрових технологіях, мережевих формах взаємодії та інноваційних рішеннях, п'ятисекторальна модель виступає ефективним інструментом теоретичного аналізу. Вона дозволяє не лише описати структуру економіки, а й зрозуміти логіку її трансформації, відобразити вплив знань, творчості та стратегічного управління на соціально-економічний розвиток.

Висновки. Проведене дослідження дозволило систематизувати еволюцію теоретичних підходів до формування секторальної структури економіки та визначити ключові тенденції її розвитку — від ранніх уявлень меркантилістів і фізіократів до сучасних багатосекторальних моделей. Проаналізовано внесок класичної політичної економії, трисекторальної моделі Фішера—Кларка—Фурастьє, а також новітніх концепцій, що пояснюють появу четвертинного та п'ятинного секторів у контексті постіндустріальної та знаннєвої економіки.

Доведено, що трисекторальна модель залишається важливою методологічною основою аналізу, однак її аналітичний потенціал значно обмежений у сучасних умовах. Наростаюча роль інтелектуальної праці, інновацій, цифрових технологій, стратегічного управління та креативних індустрій обумовлює необхідність

ширшого трактування структури економіки, що й забезпечують концепції четвертинного та п'ятиного секторів.

Узагальнення теоретичних підходів дозволило уточнити зміст четвертинного сектору як сфери знаннево-інформаційної діяльності, тоді як п'ятигосектор представлений стратегічними, управлінськими, культурними та суспільно значущими видами діяльності. Розширена п'ятисекторальна модель відображає сучасну структуру економіки значно повніше, ніж традиційні підходи, оскільки враховує взаємозв'язок економічних, соціальних, технологічних і культурних процесів.

Окреслені дискусії серед науковців свідчать про те, що питання подальшої деталізації секторної структури лишається відкритим. Противники розширення секторної моделі апелюють до її методологічної складності та проблем статистичного вимірювання. Водночас підтримка з боку сучасної дослідницької спільноти підтверджує: п'ятисекторальна модель є найбільш релевантною для аналізу економік, заснованих на знаннях, інноваціях та цифрових технологіях.

Отримані результати відкривають низку перспективних напрямів подальших досліджень:

1. Поглиблення концептуалізації четвертинного та п'ятиного секторів. Важливо деталізувати межі між ними, визначити чіткі критерії диференціації видів діяльності, а також уточнити індикатори поділу.
2. Кількісне вимірювання структурних зрушень у постіндустріальній економіці. Подальші дослідження потребують розроблення нових статистичних методик, які дозволять точно оцінювати внесок знансєвих та креативних секторів.
3. Дослідження взаємодії секторів у контексті цифрової трансформації. Потребує аналізу, яким чином цифровізація, штучний інтелект, автоматизація та великі дані змінюють межі й функції секторів.

4. Порівняльний аналіз національних економік. Перспективним є вивчення того, як п'ятисекторальна модель проявляється у країнах із різними моделями розвитку — від високотехнологічних економік до економік, що трансформуються.

5. Уточнення ролі креативних індустрій та економіки вражень. Необхідно дослідити їх економічний, соціальний та культурний вплив, а також інтегрувати їх у структуру п'ятиного сектору.

6. Розроблення практичних рекомендацій для економічної політики. Подальші розвідки мають формувати інструменти державного регулювання, спрямовані на підтримку знаннєво-інформаційних та стратегічних секторів економіки, розвиток людського капіталу й інноваційної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Anderson L. S. Physiocracy reconsidered. 2016. URL: https://cooperative-individualism.org/anderson-l-s_the-physiocracy-of-henry-george-2016.pdf
2. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society A Venture in Social Forecasting. *Basic Books*. 1973. URL: https://monoskop.org/images/4/4a/Bell_Daniel_The_Coming_of_Post-Industrial_Society.pdf
3. Brynjolfsson E., McAfee A. The digital sector and productivity transformation. *MIT Working Paper*. 2021. URL: <https://www.nber.org/papers/w25603>
4. Bryson J., Daniels P. Service Industries in the Global Economy. *Edward Elgar*. 2015. URL: <https://www.e-elgar.com/shop/gbp/service-industries-in-the-global-economy-9781781004564.html>
5. Castells M. The Rise of the Network Society. *Blackwell*. 1996. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781444319514>
6. Clark C. Conditions of Economic Progress. *Macmillan*. 1940. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.187239>

7. Dicken P. *Global Shift Mapping the Changing Contours of the World Economy*. Guilford Press. 2011. URL: <https://www.guilford.com/books/Global-Shift/Peter-Dicken/9781609180068>
8. Drucker P. *Post-Capitalist Society*. Harper Business. 1993. URL: <https://archive.org/details/postcapitalistsociety>
9. Drucker P. *The Age of Discontinuity*. Harper & Row. 1969. URL: <https://archive.org/details/ageofdiscontinuity>
10. Eltis W. A. *Tableau Économique and its influence*. 1758. URL: https://cooperative-individualism.org/eltis-w-a_francois-quesnay-a-reinterpretation-1975-jul.pdf
11. Fialová D., Adamcová V., Ambrošová K. Knowledge-intensive services in Europe. 2018. URL: <https://ideas.repec.org/p/sek/wpaper/7809648.html>
12. Fourastié J. *Le Grand Espoir du XXe siècle*. Presses Universitaires de France. 1949. URL: https://www.persee.fr/doc/pop_0032-4663_1949_num_4_2_2105
13. Fuchs V. *The Service Economy*. Columbia University Press. 1968. URL: <https://www.nber.org/books-and-chapters/service-economy>
14. Galindo-Rueda F., Verger F. OECD taxonomy of knowledge-intensive sectors. OECD. 2020. URL: <https://www.oecd.org/sti/ind/knowledge-intensive-sectors.pdf>
15. Gershuny J. *After Industrial Society Emerging Challenges for the Future*. Macmillan. 1978. URL: <https://archive.org/details/afterindustrialsociety>
16. Gutt P., Foot N. Multisector models of service economy. 1970. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0022199670900216>
17. Higgs H. *Physiocracy Historical and Analytical Review*. 1897. URL: <https://oll.libertyfund.org/title/higgs-the-physiocrats>

18. Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States. *Princeton University Press*. 1962. URL: <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691654072>
19. McConnell C. R., Brue S. L., Flynn S. M. Economics. *McGraw-Hill*. 2021. URL: <https://www.mheducation.com/highered/product/economics-mcconnell/M9781264129934.html>
20. Merrill J. Quinary sector and socio-economic transformation. *Journal of Social Economics*. 2020. Vol. 12, No. 3. P. 45–58. URL: <https://journals.sagepub.com/home/jse>
21. Nunes R. D. C. Revisiting physiocracy. 2024. URL: <https://www.researchgate.net/publication/379841017>
22. OECD. The Knowledge-Based Economy. *OECD Publishing*. 1996. URL: <https://www.oecd.org/sti/science-technology-and-innovation-indicators/theknowledge-basedeconomy.htm>
23. Petty W. Political Arithmetic. 1691. URL: <https://oll.libertyfund.org/title/petty-political-arithmetic>
24. Pine B. J., Gilmore J. H. The Experience Economy. *Harvard Business School Press*. 1999. URL: <https://hbr.org/books/the-experience-economy>
25. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. *John Murray*. 1817. URL: <https://oll.libertyfund.org/title/ricardo-on-the-principles-of-political-economy-and-taxation>
26. Rose G. Feminism and Geography. *Polity Press*. 1993. URL: <https://politybooks.com/bookdetail/?isbn=9780745609688>
27. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. *World Economic Forum*. 2022. URL: <https://www.weforum.org/about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwab>

28. Scott A. J., Storper M. *Production Work Territory*. *Allen & Unwin*. 1986.
URL: <https://www.routledge.com/Production-Work-Territory/Scott-Storper/p/book/9780043381219>
29. Selstad T. *Services and the quaternary sector*. *Norwegian Research Council*. 1990. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00291959008552064>
30. Suranovic S. *International Trade Theory and Policy*. *Flat World Knowledge*. 2010. URL: <https://open.umn.edu/opentextbooks/textbooks/international-trade-theory-and-policy>
31. Walker C., Jones G. *Services and economic evolution*. *Routledge*. 1992.
URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02673039208720849>
32. World Bank. *Knowledge for Development Program*. 1998. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/243021468764977744>
33. Young J. *Agrarian roots of physiocracy*. 2002. URL: <https://www.jstor.org/stable/23722723>